

Kapitola **Zrušení recipročního altruismu**

úsek

text

datum

Shrnutí
odstavce

Mezi nositeli projektů se může rozvinout hra s nenulovým ziskem, známá jako reciproční altruismus. V této hře se předpokládá, že jinému účastníku hry poskytnu výhody, a to tak, aby o tom věděl. Pak mu to umožní hrát o to, aby příště takové výhody získal znovu. Pokud vnímá hru recipročně, nabídne výhodu v jiné části hry zase on. Pokud to neudělá, příště mu výhodu neposkytnu.

Posuďme nyní situaci, kdy nějaká ideologie tento princip zruší. Známým příkladem takového jednání je idea komunismu, kde všichni pracují podle svých možností, a každý dostává podle svých potřeb. Jiný příklad je nalézán v některých křesťanských odnožích, kde se jako ideál vnímá služba Bohu. Každý odevzdává Bohu vše, co může, a Bůh jej za to odměňuje podle toho, co daný křesťan zrovna nutně potřebuje. Zde pomoc bližnímu není poskytována z lásky k tomuto bližnímu, ale z lásky k Bohu. (To neznamená, že tuto nerovnováhu prosazuje přímo Ježíš, který na více místech zdůraznil vedle lásky k Bohu i lásku k bližnímu jako srovnatelně důležitou).

1) **Teoaltruismus**

Člověk, který pomoc obdržel, svému dobrodinci nic nedluží. Tento dobrodinec to vlastně nekonal pro něj, nýbrž pro Boha, a je na Bohu, jak dobrého křesťana odmění. Odměna je však slíbena v blíže neurčené budoucnosti, případně po smrti jedince. A jak v některých denominacích interpretují křesťanská Písma, Bůh často nepřiděluje dobro podle našich omezených představ, ale dobrodinci třeba sešle trápení v podobě neuspokojivých vztahů na pracovišti a křesťana buduje k nějakému dosud utajenému úkolu, na který se tento má utrpením vyškolit. Proto v takové interpretaci křesťanství přestává platit i Ježíšova rada: "Jak byste chtěli, aby lidé činili vám, tak číňte vy jim."

Dokonce některý Boží služebník může dojít k závěru, že Bůh jej pověřil sužováním kolegů na pracovišti, aby byli lépe vyškoleni čelit pozdějším problémům jinde.

Otázka zní, zda antecepční teorie umí předpovědět, že takové zrušení povede k rozpadu společnosti vždy.

Důkaz se pokusím postavit na omezených délkách seznamů. K tomu, aby si jedinec pamatoval, co vložil do systému, musí mít dostatečnou paměťovou kapacitu. Pokud hra probíhá s Bohem, hráč musí předpokládat, že Bůh mu střádá poklady v nebi. Hráč pozoruje, zda Bůh jedná recipročně. ("Dávej skrytě a Bůh ti oplátí zjevně")

Když uběhne dostatečná doba, kdy pozoruje plynoucí požehnání, může usoudit že to funguje. Pokud požehnání nepozoruje, usoudí, že to nefunguje. Protože průměrně každý po určité době zažije něco dobrého i něco špatného, záleží na velikosti seznamu, který si jedinec pamatuje, zda porovnání dopadne pro hru s Bohem dobře nebo špatně. Předpokládejme, že za daný časový interval, kupř. rok, 50% hráčů zažije dobro a 50% nevděk. Ti, co zažili nevděk, přestávají hrát teoaltruismus. A tedy ke konání teoaltruismu zbývá jen polovina těch, kteří jej konali v minulém období. Tudíž ze zbývajících teoaltruistů zakusí v následujícím období dobro jen 25%, a nevděk 75% (ubyló poskytovatelů dobra). Do třetího kola vstupují teoaltruisté početně značně oslabeni. Podmínky, aby se jim dostalo nezaslouženého dobra se mezi tím radikálně zhoršily. V důsledku omezeného seznamu tedy s ubíhajícím časem teoaltruistů rychle ubývá, a ideologicky se nestíhá jejich nahrazování dosud nezkušenými jedinci.

Mohli bychom si položit otázku, jak by se situace vyvíjela při příznivějším poměru fungování, než 50%. Zkusme 75%. Tedy v prvním kole odpadne 25% teoaltruistů. Dobré nezištné skutky vykonává 75% členů kolektivu, a z nich 25% zažije v následujícím období zklamání - ubude dalších 18% teoaltruistů. Ve třetím období koná dobro již jen 57% teoaltruistů. Z nich 14% odpadne, takže v dalším kole zbývá již jen 43%. A případ je převeden na předcházející s tím, že zvolíme za období testování 3 původní období. Tedy s přibývajícím poměrem vyhodnoceného požehnání narůstá doba, po kterou teoaltruismus vydrží.

Existuje poměr zaznamenaného dobra, při němž by se teoaltruismu udržel neomezeně dlouho?

Zřejmě ano, pokud zařadíme další kritérium. Jsou-li negativní zážitky před členy utajovány, a jsou zveřejňovány pouze pozitivní, a je-li poměr velmi příznivý, může člen s negativním zážitkem nabýt dojmu, že on sám je něčím nedostatečný, Bohu odpustit, a zkusit další období. Při značně příznivém poměru může mít štěstí, a zakusí pro změnu požehnání.

Přesto bude teoaltruismus nestabilní, protože bude závislý na překrucování pravdy a nadprůměrně příznivém poměru kladných zážitků ve srovnání se zápornými.

Jako protiváha omezeného seznamu má sloužit víra. Pokud všichni neochvějně věří a konají, dobro se dostavuje jako déšť svažující obecně všechny. Jakmile ovšem víra zeslábně, ten, kdo víru ztratil, přestává vkládat do systému dobro nezištně, a chce reciprocitu hned. Tím naruší víru dalších, a teoaltruismus se rozpadá.

Je pravděpodobné, že Ježíš některými svými výroky nesledoval zrušení recipročního altruismu, jak někteří badatelé vyvodili. Uvedl např. "Chceš-li získat poklady v nebi, nezvi ty, kteří ti to mohou oplatit, ale pozvi chudé, kteří ti to oplatit nemohou. A budeš mít poklad v nebi."

Tím Ježíš kromě jiného vyjádřil, že když jsi pozván "na hostinu", přijmeš pozvání, a máš čím oplatit, Ježíš očekával, že to oplatíš, a pozveš předchozího hostitele.

U lidí, kteří jsou na tom tak špatně, že oplatit skutečně ani částečně nemohou (což je obecně obtížně představitelné - každý má něco, čím může "hostiteli" aspoň částečně oplatit), vede Ježíšova rada bohatší spoluobčany, aby byli ochotni čas od času projevit štedrost a nic neočekávat zpět.

Dobrodiní z toho plynoucí se může projevit např. v sociálním smíru a tedy lepší soudržnosti skupiny.

Ta potom přinese zpátky dobro i těm, kteří od původního nerecočního altruismu očekávali dobro od Boha.

Ježíšova rada tedy není skutečným teoaltruismem.

2) **Idea komunismu**

Jak bylo na počátku kapitoly uvedeno, a jak naznačuje i etymologie slova komunismus, jedná se o jakési rozšíření rodiny, kde mají všichni společné vlastnictví. Jako v rodině se každému dostává podle možností toho, co potřebuje, a každý se snaží pracovat pro blaho rodiny.

Z hlediska velikosti sdíleného seznamu je zřejmé, že společný seznam relativně malého počtu osob tvořících rodinu lze ještě rozumně uspořádat tak, aby se rodina nerozpadala.

U větších společenstev, jako byly třeba izraelské kibucy, ovšem rozsah společného seznamu, který překračuje základní výrobní program kibucu (obvykle zemědělství), nabude nezvládnutelných rozměrů.

V socialistických státech střední a východní evropy vznikala (často uměle až násilně) zemědělská družstva s menší mírou integrace, než tomu bylo u kibuců. Členové družstva byli spíše zaměstnanci, než členové větší rodiny. Proto nevadilo tak výrazně, že mají společný seznam pouze ve vztahu k zemědělské výrobě. Společný seznam byl svým rozsahem zvládnutelný. Soukromé aktivity členů družstvo spíše ponechávalo na rozhodnutí každého člena.

Představy ideových tvůrců kolektivismu ovšem směřovaly právě k rozšíření modelu rodiny na značný počet jedinců, jejichž děti měly být od malička společně vychovávány a měly se stát v dospělosti lidmi nového typu.

Tato idea by ke svému fungování potřebovala, aby seznam zůstal malý a zvládnutelný. Toho by ovšem mohlo být dosaženo jedině za cenu, že se všichni členové zřeknou svých rozmanitých osobních projektů a představ, a přijmou zjednodušený (ideologií poskytovaný) soubor povolených aktivit. Takový směr ovšem zákonitě vede kolektiv do stagnace. Není využíváno potenciálu jednotlivých členů, a navíc ti členové, kteří jsou deprivováni zákazem rozvíjet vlastní projekty, se dostávají do skryté až otevřené opozice.

Při soutěži dvou kolektivů, v nichž u jednoho je velmi omezen počet povolených aktivit, zatímco druhý se smí rozvíjet svobodněji, musí po uplynutí dostatečně dlouhého času svobodnější kolektiv zvítězit.

Závěr   **Kolektivismus je v masovém měřítku neuskutečnitelný z důvodu sporu mezi potřebou velkého seznamu na jedné straně, a nutnosti malého seznamu na straně možnosti reálného řízení kolektivu.**